

Z A N A Š E S E L O

AKTINOMIKOZA I AKTINOBACILOZA

Aktinomikoza je dugotrajno obolenje, koje se očituje pojavom tvrdih i bezbolnih oteklina na raznim delovima tela. Većinom se pojavljuje kod goveda, a u manjoj meri i kod drugih vrsta domaćih životinja. Ovi otoci mogu da se razviju na usnama, vimenu, koži, kostima donje i gornje vilice, zaušnoj žlezdi. Isto tako, zbog dejstva izazivača ove bolesti dolazi do karakterističnog zadebljanja i otvrdnuća jezika, a može da dođe i do razgnojavanja aktinomikotičnih čvorova. Iz kanala, koji se pojavi na takvom otoku, stalno se cedi gnoj, sam ili pomešan sa sukrvicom. Aktinomikotične promene mogu ponekad da se nađu i na unutrašnjim organima, kao: grkljanu, plućima, srcu itd.

Bolest teče bez povišenja temperature. Obično od aktinomikoze obolevaju mlađa goveda. U našoj zemlji to se obolenje pojavljuje pojedinačno, no ima zemalja gde od aktinomikoze boluje oko 10% goveda. Višegodišnja zapažanja pokazala su da je bolest mnogo češća na vlažnim, nizinskim terenima, koji su izloženi poplavama, nego na višim i ocednijim.

Izazivač aktinomikoze je sitna gljivica koja se može videti pod mikroskopom u gnoju iz aktinomikotičnih čvorova. Inače u prirodi gljivica živi u travi, a osobito se često nalazi na žitaricama. U tom pogledu na prvom mestu stoji ječam, odnosno njegova slama i pleva. Životinje se mogu zaraziti na paši ako se napasaju na strništima, i u toku zimske ishrane, ako se slama, sečka od slame ili pleva polažu stoci bez dovoljnog kvašenja.

Kroz nastale povrede od slame i pleve, gljivice prodiru i dublje i ulaze u zubne alveole odnosno kroz izvodni kanal zaušne žlezde u samu žlezdu ili u susedne joj limfne čvorove. Oko žarišta, gde su se naselile gljivice, stvaraju se nove mase ćelija tako da aktinomikotični čvorovi mogu da dostignu pa i premaše veličinu dečije glave. Ako se nalaze u predelu vrata, oni, zbog svoje veličine, vrše stalan pritisak na grkljan i velike krvne sudove pa nastaju smetnje u disanju i optoku krvi.

Pored lošeg izgleda, aktinomikotične promene dovode do prevremenog isključivanja iz rada i priploda. Ako se proces ograničio samo na jezik, to on zbog hroničnog zapaženja zadeblja i otvrdne. Jezik može biti toliko povećan da delimično viri iz usta obolele

životinje. I pored očuvanog apetita životinja ne može da prima hranu, što dovodi do postepenog mršavljenja. Ukoliko se životinji ne pomogne na vreme, bolest završava uginućem ili prinudnim klanjem.

Kada se proces razvije na vimenu ono dobija nepravilan oblik i obolele četvrti presuše. Teži je slučaj, ako bolest zahvati pokosnicu gornje ili donje vilice. Novostvorene kostane mase teško je više puta operativnim putem odstraniti.

Što se tiče lečenja treba napomenuti da su gljivice, koje izazivaju aktinomikotična obolenja, vrlo osetljive na jod i njegove preparate. Oblik leka i način njegove upotrebe određuje veterinar.

Aktinobaciloza je obolenje koje je po svojim znacima vrlo slično aktinomikozi, samo što je izazivač ove bolesti jedan vrlo sitan bacil. I način lečenja je isti kao kod aktinomikoze.

Životinje obolele od aktinomikoze ili od aktinobaciloze ne treba odmah smatrati za izgubljene. Za povoljan ishod lečenja važno je da se obolenje na vreme primeti.

Sem aktinomikoze odnosno aktinobaciloze jezika, bolest vezana za druge organe može da traje godinama. U podmakliom stadiju bolesti počinju, međutim, goveda i pored najbolje ishrane popuštati u kondiciji, a krave muzare daju sve manje i manje količine mleka.

Nastale ekonomske štete zavise od priplodne vrednosti i proizvodnih sposobnosti obolelih životinja. Osrednja muzara, koja boluje od aktinomikoze, daće oko 400 l mleka godišnje manje, što bi prema tržišnim cenama pretstavljalo vrednost oko 15.000 dinara. Kod aktinomikoze jezika ovi će gubici biti znatno veći. Pored gubitka u mleku dolazi i do smanjenja telesne težine obolelih životinja.

Iako se aktinomikoza odnosno aktinobaciloza mogu danas lečiti sa dosta uspeha, ipak je bolje preduzimati mere da do obolenja uopšte ne dođe. U tu svrhu treba izbegavati napasivanje goveda na strnjikama nakon žetve ječma; a sečku od slame i plevu davati stoci samo nakon prethodnog kvašenja. Intenziviranjem naše stočarske proizvodnje važno mesto u ishrani goveda zauzeće silaža, te će time i broj slučajeva obolenja od aktinomikoze i aktinobaciloze biti sveden na još manju meru.

Danilo Jakšić,
vet. inspektor, Beograd

ZAŠTO, KAKO I KADA MORAMO ČISTITI ZUBE?

Njega zubi spada u najuže područje osobne higijene. Lijepi i zdravi zubi najljepši su ukras svakom licu, ali su ujedno i važan organ našega organizma.

Zdravi su zubi preduvjet uredne probave. Oni usitnjavaju primljenu hranu, pritom se hrana miješa sa slinom koja sadrži potrebne kemijske elemente za rastvaranje hrane. Prema tome u ustima počinje probava hrane, pogotovo škrobne i šećerne hrane, koja za svoju probavu treba naročito mnogo sline iz ustiju. Dobro žvakati mogu samo zdravi zubi. Ako su zubi kvarni ili manjkavi, hrana se guta nesažvakana, pa želudac prima nedovoljno pripremljen materijal i proces probave u želucu se remeti. To dovodi do nepotpune probave i raznih oštećenja, koja direktno ili indirektno iz toga proizlaze.

Do kvarenja zubi dolazi tako, da se između i oko njih zadržavaju ostaci hrane, koji onda služe kao veoma pogodno tlo i podloga za razvitak raznih mikroorganizama. Ovi mikroorganizmi izlučuju kiseline te uzrokuju truljenje i razaranje cakline, naročito oko vrata zuba. Bakterije mogu izazivati i upalu desni i stvaranje zubnog kamena, a ovo opet stvara podlogu za daljnja oboljenja. Jedamput načet zub ne će sam od sebe nikada više zacijeliti niti se može sam braniti protiv daljnjeg razornog djelovanja bakterija. Započet proces se nastavlja do potpunog uništenja zuba. Osim toga to predstavlja još i opasno žarište klica, koje odatle krvnim putem putuju u sve dijelove tijela te mogu uzrokovati razna teška i opasna oboljenja srca, krvnih žila, zglobova, bubrega i dr. Zato je njega zdravih zubi i liječenje oboljelih i sa tog stanovišta naročito važna.

Usta i zube moramo čistiti t. j. oslobađati od ostataka hrane po mogućnosti svaki put iza jela. Ako nije moguće temeljito čišćenje, korisno je i preporučljivo bar sa malo vode isplahnuti zube i usta. Uredno pranje zubi svakako je najpotrebnije uveče prije spavanja, jer će tako usta i zubi kroz 7 do 8 noćnih sati ostati čisti, za koje vrijeme prestaje i ono djelomično čišćenje ustiju i zubi kad smo budni gutanjem sline, čišćenje jezikom, pijenjem i sl. Pranje zubi ujutro iza ustajanja ugodno je, dobro i korisno, kao i svako pranje kroz dan, ali nikako ne može zadovoljiti kao jedino pranje u danu. Nikako se ne smije izostaviti pranje zubi uveče prije spavanja. To naročito moraju znati majke. One moraju naučiti svoju djecu da peru zube prije spavanja, a iza toga ne smiju im davati nikakvih kolača ili slično u krevetu, jer je baš to najopasnije za zdravlje zubi.

Zube peremo mlakom vodom, keficom — ni pretvrdom ni premekanom — ili u pomanjkanju kefice čistom krpicom na prstu te po mogućnosti zubnom pastom ili praškom. Kod pranja zubi mora se paziti, da se zubi operu sa svih strana i u svim smjerovima, a na koncu moraju se usta i zubi dobro isprati čistom vodom.

Veliko značenje za zdravlje zubi ima ispravna prehrana. Hrana mora sadržavati sve potrebne elemente, u prvom redu proteine, mineralne soli i vitamine. Naročitu ulogu igra kalcij, koji je potreban za kalcifikaciju, okoštavanje cakline zuba. Od posebnog je značenja prehrana u prvim godinama života, do 8. ili 9. godine, koje je vrijeme najvažnije za razvitak zuba. Posebna se briga mora voditi o vitaminima, osobito A i D, koji uslovljavaju normalni razvitak odnosno okoštavanje zuba. Pomanjkanje kalcija i vitamina D očituje se često šarenim izgledom cakline, koja je lakše podložna kvarenju.

Često se dovodi u vezu kvarenja zubi sa uživanjem bombona i drugih slatkiša. To je opravdano, ali uz izvjesna ograničenja. Slatkiši nisu u pravilu štetni za zube kao ni uopće za zdravlje, dapače može ih se smatrati dobrom, korisnom i — jeftinom hranom, prema tome preporučljivom. Radi se o tome, kada jedemo slatkiš i kako uklanjamo ostatke slatkiša iz ustiju i oko zubi. Ti nam ostaci obično radi dobra ukusa ne smetaju, pa se ni mi ne žurimo sa ispiranjem ustiju. Šećer se međutim brzo rastvara, stvara mnogo kiseline u prisutnosti nekih bakterija, kojih ima uvijek u ustima. Te kiseline razaraju zubnu caklinu, a slina, koja se pritom stvara u ustima, nje dovoljna za neutralizaciju te kiseline, niti za sprečavanje njenog razornog djelovanja. Ali tu se daje pomoći a da se ne moramo odreći ovako ugodne i korisne živežne namirnice. U tu svrhu treba odmah nakon uzimanja slatkiša dobro isprati zube i usta, da ne ostane ni najmanji ostatak među zubima. Dalje treba izbjegavati uzimanje slatkiša između obroka ako nemamo mogućnosti ispiranja ustiju. Naročito su nepodesni slatkiši, bomboni, koji se lijepe za zube, jer se dugo zadržavaju u ustima. Redovite obroke nije uputno završavati slatkišima, kako je kod nas najčešće uobičajeno. Uputno je iza slatkiša uzeti još nešto svježeg voća, najbolje jabuke, jer se tako zubi najbolje čiste. Pogotovo — kako smo već gore istakli — ne ćemo nikada uzimati slatkiše, bombone ili čokoladu u krevetu, jer je to upravo najgore, što možemo izmisliti za kvarenje zubi.

i na koncu moramo istaknuti potrebu stalne kontrole zubi. Bar dva puta godišnje treba dati pregledati zube. Nije uputno čekati, dok zub počne boliti, jer što kasnije to

je liječenje teže, a i širenje daljnjeg kvarenja drugih zubi sve veće.

Prim. dr. Eugen Nežić

OBAVIJESTI

DOPUNA UVJETA SAVEZNOG PROIZVODNOG POKUSA KONKURSA ZA VISOKU PROIZVODNJU MLIJEKA

Savez poljoprivredno-šumarskih komora daje slijedeće tumačenje i dopunu konkursa za visoku proizvodnju mlijeka*:

Osnovne proporcije, odnosno najmanji broj krava, koje moraju biti u pokusu i proizvodnja mlijeka koja treba da se postigne po 1 krmnom hektaru, ostaju i dalje neizmijenjene.

— Takmičenje za postizanje visoke proizvodnje mlijeka na proizvodnim pokusima u stočarstvu počinje 1. svibnja 1958. godine, a završava se 1. svibnja 1959. godine.

— Pod krmnim hektarom podrazumijeva se površina zemljišta koja u toku cijele godine do kraja, odnosno dok traje pokus, služi za proizvodnju stočne hrane (krme).

— Od prijavljene površine za proizvodnju krme za ishranu krava muzara u pokusu najviše do 25% od te površine može biti angažirano za proizvodnju ratarskih kultura, koje se mogu prodati radi nabavke potrebne koncentrirane stočne hrane (posije, uljane sačme, miješana krma i dr.). Na ovih 25% od prijavljenih površina za proizvodnju krme mogu se uzgajati: sve žitarice, uljarice, šećerna repa, krumpir i krmno bilje za sjeme. Postrni usjevi i međuusjevi mogu se

proizvoditi na svim prijavljenim površinama za proizvodnju krme.

— Obračunavanje cijena krme upotrebljene za ishranu krava u pokusu vrši se po nabavnim tržišnim cijenama, bilo da je proizvedena na prijavljenim površinama za proizvodnju krme ili nabavljena sa strane.

— Površine prijavljene za neke druge pokuse ne mogu se prijavljivati za proizvodnju krme.

— Sve prijavljene poljoprivredne organizacije za ovo takmičenje obračunavat će: 1 vagon godišnje proizvodnje stajnjaka (gnoja) po jednoj kravi, — cijena stajnjaka 3 dinara po jednom kilogramu, — cijena teljadi 10.000 po komadu odmah po teljenju.

— U proizvedenu količinu mlijeka uračunava se samo mlijeko pomuzeno od krava u pokusu.

— Poljoprivredne organizacije koje su se prijavile za ovo takmičenje dostavit će odmah Savezu poljoprivredno-šumarskih komora Jugoslavije popis izdvojenih i obilježenih krava u pokusu za ovo takmičenje.

— Prijavljene poljoprivredne organizacije za takmičenje vodit će jednoobraznu evidenciju o proizvodnji, utrošku radne snage i materijalnim troškovima u pokusu. Uputstva i obrasce za vođenje evidencije pokusa dobit će naknadno od SPŠK-a.

* Vidi »Mljekarstvo« 1958. br. 1/18.

VIJESTI

»MLIJEKO — ZDRAVLJE« — 6. VI. 1958. održan je Međunarodni dan mlijeka. — Na 42. sastanku Međunarodnog mljekarskog saveza 21. IX. 1957. u Interlakenu (Švicarska) na kojem je sudjelovao 81 predstavnik iz 19 zemalja članica zaključeno je, da se svake godine organizira Međunarodni dan mlijeka.

Za obavljanje pripremnih radova formirana je radna grupa na čelu s dr. K. L. Devirendt, Bruxelles. 11 članica je zaključilo da održe Međunarodni dan mlijeka i to: Belgija, Finska, Indija, Luxembourg, Holandija, Austrija, Švedska, Švicarska, Španija, Britanija i Zap. Njemačka.

Radna grupa je odredila da se prvi put održi Međunarodni dan mlijeka 6. VI. 1958. Izdan je i podijeljen spomenutim zemljama međunarodni plakat, na kojem je gore globus bez ucrtanih zemalja, a dolje čaša mlijeka, ispod koje je napisan motto »MLIJEKO — ZDRAVLJE«.

Svrha je održanog Međunarodnog dana mlijeka da se u raznim oblicima propagira potrošnja mlijeka, kao životne namirnice, koja po svojoj biološkoj vrijednosti uvelike pridonosi zdravlju ljudi, a osobito djece, trudnica i staraca.